

УДК 159.9.072.5

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-5>

ПСИХОДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ГЛИБИННОГО ПІЗНАННЯ ПСИХІКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПСИХОМАЛЮНКІВ

Галушко Любов Ярославівна,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID ID: 0000-0001-6323-5307

Євтушенко Ірина Володимирівна,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри практичної психології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ORCID ID: 0000-0001-5145-7332

Ткаченко Катерина Вячеславівна,

викладач кафедри психології, глибинної корекції та реабілітації

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: 0000-0003-4689-6167

Сергата Інеса Олегівна,

викладач кафедри практичної психології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ORCID ID: 0000-0001-7366-675X

Бульченко Дмитро Володимирович,

аспірант кафедри психології, глибинної корекції та реабілітації

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: 0000-0001-6942-0466

У статті стверджується, що використання у процесі функціонування груп активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) візуалізованої самопрезентації психіки (за тематичної її диференціації) актуалізує дієвість пралогічного мислення. Вищесказане виявляється не лише в тому, що кожна людина (без винятку) легко візуалізує психіку, крізь призму тематичних психомалюнків, як і впорядковує їх послідовність для психоаналізу. У статті стверджується, що таке впорядкування є підлеглим механізмом партиципації.

Практика засвідчує, що немає різниці, чи підібрані малюнки з наявних, чи намальовані власноруч. Кожна людина здатна бездоганно впорядкувати послідовність психомалюнків для їх аналізу (ранжувати за їхньою психологічною значущістю). Респондент візуалізує психіку згідно з тематикою психомалюнків. Зміст статті доводить ефективність глибинного пізнання психіки за умов її тематичної візуалізації.

У статті презентовано оновлений варіант «Моделі внутрішньої динаміки психіки» з доповненням її категорією «Зверх-Ід». Остання є значущим відкриттям у форматі розуміння сутності психодинамічної парадигми, яка стосується закономірності відступів від реальності земного світу у психомалюнках. У статті доведено активність впливу на психіку ще доєдипального періоду розвитку психіки, поза підкореністю «принципу реальності». У статті наводиться відповідний емпіричний матеріал, який доводить вплив на психіку сучасної людини архаїчного спадку, який не є підлеглим «принципу реальності». Емпіричний багаж статті доводить той факт, що візуалізована самопрезентація учасників групи активного соціально-психологічного пізнання є вкрай необхідною передумовою глибинного пізнання психіки.

Ключові слова: активне соціально-психологічне пізнання (АСПП), візуалізація, глибинне пізнання, механізм партиципації, принцип реальності, психомалюнок.

Halushko Lyubov, Yevtushenko Iryna, Tkachenko Kateryna, Sergata Inesa, Bulchenko Dmytro. Psychodynamic approach to in-depth cognition of the psyche using psychodrawings

The article states the fact that the use of visualised self-presentation of the psyche (with its thematic differentiation) in the process of functioning of ASPC groups actualises the effectiveness of pratical thinking. The above is manifested not only in the fact that each person (without exception) easily visualises the psyche through the prism of thematic psycho-drawings, as well as arranges their sequence for psychoanalysis. The article argues that such an ordering is subordinate to the mechanism of participation.

Practice shows that it makes no difference whether the drawings are selected from existing ones or drawn by oneself. Each person is able to perfectly arrange the sequence of psycho-drawings for their analysis (to rank them according to their psychological significance).

The respondent visualises the psyche according to the subject of the psycho-drawings. The content of the article proves the effectiveness of deep cognition of the psyche in terms of its thematic visualisation.

The article presents an updated version of the "Model of the Internal Dynamics of the Psyche" with the addition of the "Super-Id" category. The latter is a significant discovery in the format of understanding the essence of the psychodynamic paradigm, which touches upon the pattern of deviations from the reality of the earthly world in psycho-drawings. The article proves the activity of influence on the psyche in the pre-edipal period of mental development, beyond the subordination to the "principle of reality".

The article provides relevant empirical material that proves the impact on the psyche of a modern person of an archaic heritage that is not subject to the "principle of reality". The empirical background of the article proves the fact that the visualised self-presentation of the participants of the ASPC group is an extremely necessary prerequisite for deep knowledge of the psyche.

Key words: *active social and psychological cognition (ASPC), visualization, deep cognition, mechanism of participation, principle of reality, psychodrawing.*

Вступ

Кожна професія передбачає власні вимоги до особистісних характеристик майбутніх фахівців. Водночас не в кожній професії особистісні параметри психіки людини несуть функціональне навантаження, зумовлене професійним становленням.

Професія психолога пов'язана з підвищеними вимогами до особистісної відкоригованості майбутніх фахівців. Ідеться про те, що людина сама собі може шкодити, що передусім позначається на успішності просоціально значущих її дій. У контексті вищезначених проблем на особливу увагу заслуговує психодинамічний формат надання майбутнім фахівцям-психологам психокорекційної допомоги.

Методи та дослідження

Ще з восьмидесятих років в Україні розвивається психодинамічний напрям пізнання психіки, засновником якого є академік НАПН України Т. Яценко [5]. Основою його формування є метод «Активного соціально-психологічного пізнання» (далі – АСПП), який спирається на «спонтанність і невимушеність поведінки» учасників групового процесу. Вищесказане і задає показову відмінність академічної психології від системи пізнання та самопізнання у групах АСПП. Заданість активності суб'єкта ззовні була лейтмотивом «діяльнісного підходу до пізнання психіки», що є діаметрально протилежним психоаналітичному підходу, поштовхом до якого був розвиток психоаналізу З. Фрейда. Провідною в АСПП є спонтанність психіки, яка спроможна об'єктивувати «на поверхню» (у сферу спостереження) активність результатів чинників психіки, які перебувають поза усвідомлюваним контролем суб'єкта. Ідеться про архаїчно задані детермінанти, як і внутрішньоутробно задані чинники, які розкрито в дисертаційній праці Ю. Сіденко [2]. Важливим є і процес витіснення, як утаємничене джерело активності особи, пов'язане з «табу на інцест».

Тема статті зумовлює необхідність узагальнення науково-практичних здобутків учених, послідовників психодинамічної теорії, у конкретизації окремих, заявлених у вищевказаному форматі проблем. Ідеться про розмаїття дисертаційної тематики, реалізованої в дисертаціях, виконаних під керівництвом Т. Яценко (засновниця психодинамічної теорії) [7, с. 175].

Загалом захищено 44 дисертації, що сприяло формуванню психодинамічної теорії на емпіричному матеріалі методу АСПП. Дослідження психіки в численних дисертаціях незмінно спиралось

на стенограми використання психоаналізу комплексу тематичних психомалюнків. Результати вказаних дисертаційних досліджень засвідчили активність у тематико-малюнківій презентації психіки фактажу архаїчного спадку людства [6]. Зокрема, нашу увагу привернуло пралогічне мислення, яке існує на засадах відсутності суперечливості [7]. Останнє доводять малюнково-візуалізовані презентації психіки учасниками АСПП з використанням як земних, так і позаземних символів (ідеться про небесний, підводний, підземний простір, як і внутрішньоутробні зображення) (див. рис. 1–6).

Останнім часом метод набув «нового дихання» через отримання нами емпіричних доказів впливу на психіку людини архаїчного спадку людства, дієвість якого виявляється у здатності учасників АСПП передавати психологічну інформацію через тематичні психомалюнки, у яких незмінно є відступи від реальності (рис. 1–6). У дослідно-науковій роботі у групах АСПП нам вдалось уточнити «Модель внутрішньої динаміки психіки», у яку введено підструктуру «Зверх-Ід» (див. рис. 7, стрілка 5). Вищесказане вказує на підтвердження впливу на психіку людини першопочатку архаїчного спадку людства [6], який ще не був обтяженим едіпальними чинниками [3], на прояв яких звернув увагу З. Фрейд як на генезу становлення людства.

Основною характеристикою активності «Зверх-Ід» є ігнорування «принципу реальності». Аналіз підструктур, які презентує «Модель» (рис. 7), вказує на взаємозв'язок за вищевказаною ознакою ігнорування «принципу реальності» – «Зверх-Ід» з іншою підструктурою психіки за показ-

Рис. 1. Мій звичайний емоційний стан

Рис. 2. Драматична подія мого життя

Рис. 3. Мої бажання, мої можливості

Рис. 4. Як я бачу себе

Рис. 5. Що було до мого народження

Рис. 6. Я-реальна, Я-ідеальна

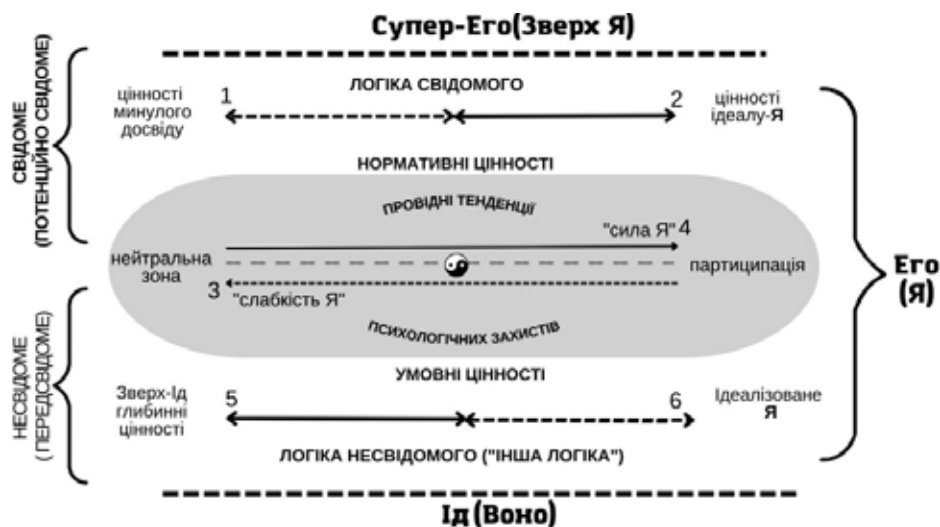

Рис. 7. Модель внутрішньої динаміки психіки

ником порушення «принципу реальності», а саме – «Ідеалізоване Я» (стрілка 6). Взаємозв'язок «Ідеалізованого Я» об'єктивується в нашому дослідженні у візуалізованій самопрезентації учасників груп АСПП. Відкриття Т. Яценко (у 2023 р.) дієвості підструктури «Зверх-Ід» є вагомим із позиції уточнення фрейдівської структури психіки: «Его», «Супер-Его», «Ід». Категорія «Зверх-Ід» сприяє проясненню сутності психіки людини «за горизонталлю», зумовленої доєдпальним, довиховним, досоціальним періодами становлення людства, енергетична дієвість яких має вияв (презентацію) у психомалюнках (див. рис. 8–13). Особливу увагу у психомалюнках привертають зображення, у яких присутнє ігнорування реальності законів земного світу.

В аспекті цілісного пізнання психіки, що забезпечується у групах АСПП, важливо означити доцільність процесуальної психодіагностики, яка передбачає, окрім опредметнення психіки (використання психомалюнків для тематичної самопрезентації психіки), діалогічну взаємодію психолога з респондентом у системі «Психолог ↔ Респондент» (далі – «П ↔ Р») [10; 12]. Психологічна тематика психомалюнків може бути конкретизована кожним учасником АСПП, відповідно до самовідчуттів вибраних тем психомалюнків, які індивідуалізовано об'єктивують сутнісні аспекти психіки конкретної особи.

Вказаний метод свого часу (2004 р.) був уведений МОН України у Стандарт підготовки бакалаврів за спеціальністю 6.010100 «Практична психологія», напрям підготовки – «Педагогічна освіта» [1]. Розвиток психодинамічної парадигми в центрі уваги тримає завдання оптимізації особистісних характеристик психіки майбутніх психологів, що є важливим у професії психолога для професійної самореалізації. У презентованій статті висвітлено аналітичний підхід до порушення проблеми пізнання психіки (майбутніми психологами), як і означення психоаналітичних орієнтирів у розумінні цілісності психіки, у взаємозв'язку їхніх свідомих і несвідомих виявів.

Дослідження проводилось у форматі психодинамічної парадигми, яка є відмінною від ортодоксального психоаналізу тим, що її провідні орієнтири сприяють оптимізації професійної підготовки психологів, які перебувають у межах «психічного здоров'я», поза орієнтованістю на допомогу «невротикам», що характерно для психоаналізу. Тому важливо окреслити відмінність АСПП від психоаналітичного пізнання: у психоаналізі надавалась допомога невротикам суто вербальним шляхом, з доповненням аналізу сновидінь. Вищесказане завдяки образності та символічності смислів названо З. Фрейдом «царською дорогою до істини». Проте ця дорога не була пов'язана зі свідомим вибором особою символізації власної психіки (адже йдеться про «сон»). Натомість метод АСПП дає змогу відтінити значущість (переваги) свідомого використання учасниками АСПП тематичних психомалюнків у презентації психіки. Останнім часом

учасники груп АСПП, розуміючи можливості та значущість власних ініціатив, видозмінюють (індивідуалізують) назви психомалюнків, що актуалізує неповторність їхнього аналізу у групі АСПП. Вказане вище сприяє підвищенню ефективності глибинного пізнання психіки, провідним чинником якого є аналіз психомалюнків у діалозі психолога з респондентом [12].

Взаємодія психолога з респондентом сприяє усвідомлюваності змісту малюнка, який аналізується завдяки діалогу – постановці запитань психологом і надання відповідей респондентом. Останнє є вкрай важливим тому, що спирається на смисли, які є невидимими, але притаманними візуалізованому матеріалу, який «підбирає рука» респондента («сліпа навичка руки» – термін уведений Л. Леві-Брюлем [11]).

Вказана спонтанна активність каталізує пізнання цілісності психіки в її свідомих і несвідомих виявах. Шлях діалогу у групах АСПП дає змогу дослідити можливості впливу на психіку архаїчного спадку, який відображає дієвість ще доєдипального періоду розвитку людства.

Метод АСПП не лише спроможний надавати практичну допомогу людям, але й дає поштовх для наукових пошуків, завдяки аналізу стенографічного матеріалу. Останнє сприяє виявленню деформацій психіки в її цілісності («свідоме / несвідоме»), які і піддаються корекції у групах АСПП. Наведемо приклади малюнків з відступами від реальності. Спонтанна активність психіки дає змогу об'єктивувати (за умов її тематичної заданості) у сферу спостереження глибинні сутності шляхом порушення законів земного світу (див. рис. 8–13).

Наші дослідження на стенографічному матеріалі груп АСПП доводять, що пізнання феномену психічного не може бути адекватним поза розумінням його цілісності (свідоме / несвідоме), що унеможлиблює адекватність вибудови організаційно-пізнавальних параметрів груп АСПП. Досвід психодинамічної парадигми переконує, що спонтанність є необхідною передумовою візуалізації власної психіки суб'єктом у групах АСПП.

Вищесказане реалізується в малій або у великій групі, залежно від кількості учасників. Групова робота АСПП передбачає спонтанне спілкування, актуалізоване в ситуації «тут і зараз», що сприяє виявленню особистісних деформацій психіки особи, породжених внутрішньою стабілізованою її суперечливістю, яка невідома суб'єкту через автоматизовані захисні викривлення реальності. Ідеться про специфічну соціально-перцептивну реальність, у якій превалює пралогічне мислення над логічним [12]. Зазначимо основні ознаки пралогічного мислення, які презентує психодинамічна теорія Т. Яценко (див. праці [7–9]).

З огляду на сказане стає зрозумілим, чому діагностико-корекційний процес у групах АСПП проходить на засадах спонтанності поведінки, безоцінності суджень, на тлі взаємоприйняття учасниками пізнання «кожний кожного» (і себе самого). Гуманістичне тло групових занять

Рис. 8. Мої можливості, мої бажання

Рис. 9. Мій звичайний емоційний стан

Рис. 10. Я в сім'ї батьків

Рис. 11. Я йду назустріч біді

Рис. 12. Самотність

Рис. 13. Мій партнер по спілкуванню

АСПП дає змогу кожній людині бути собою та робити власні висновки. Велику значущість у цих процесах має процесуальна діагностика, яка сприяє визначенню корекційних потреб внесення суб'єктом особистісних змін.

Упродовж чотирьох десятиліть психодинамічний підхід, який розробляється та впроваджується у практику багатьма психологами України, засвідчує свою ефективність. Функціонування груп АСПП доводить, і не лише із практичного погляду, а й із наукового, що сприяє усвідомленню та розумінню особистісних проблем майбутніми психологами. Останнє є базовим для формування гуманістичних позицій у майбутніх психологів, що сприятимуть успішності їхньої практичної самореалізації шляхом надання допомоги іншим людям.

Сказане вище демаркує практичну психологію від академічної психології, передусім спонтанністю поведінки учасників АСПП, яка підкріплюється гуманістичними принципами, які домінують у регуляції поведінки. Отже, в АСПП відбувається пізнання психіки за умов спонтанності поведінки, що і потребує принцип цілісного підходу до розуміння психічного в його свідомих і несвідомих виявах.

Психодинамічна парадигма доводить, що академічні психологи, які обмежують пізнання психіки рамками класичного детермінізму, заходять у «глухий кут» і оминають проблему пізнання психіки в її цілісності «свідоме / несвідоме». Психодинамічна парадигма, яка обґрунтована працями академіка АПН України Т. Яценко, стверджує: «*психічне не може вважатись однопричинним явищем*» [5].

Детермінізм (причинність) визначає зв'язки між явищами, у яких причина з необхідністю породжує (наслідок), тобто – інше явище. Водночас важливо враховувати і той факт, що *психічне не можна віднести до однопричинних явищ*. Ось тому ми не можемо пізнати психічне лише через сферу свідомого, у якому панує прямолінійний детермінізм «причина → наслідок». Пізнання психіки в її цілісності потребує уваги до сфери свідомого в нероздільній єдності з несвідомим. Проблема полягає в тому, що прямолінійно пізнати несвідоме неможливо: *психічне не є однопричинним явищем*. Останнє означає, що несвідоме ніколи не може бути представленим прямолінійно, його пізнання пов'язане з контекстністю й опосередкованістю сутності методів пізнання. Подібно до квантової фізики, розкриття сутності психіки потребує дотримання «**принципу додатковості**», який був уведений Н. Бором. Тому варто згадати той факт, що розуміння феномену психічного потребує (як указував і відомий грузинський психолог А. Шерозія) розуміння *принципу додатковості*, який «деяким чином пов'язує дві великі та водночас фундаментальні науки про світ, а саме: фізику, як науку про фізичну реальність, і

психологію, як науку про психічну реальність, <...> у цілісній науковій картині світу, у якій інші науки доповнюють одна одну» [4, с. 755].

Принцип додатковості стосується тих об'єктів, які доповнюють один одного, перебувають у взаємозв'язку, що є відповідним вченню про сферу «свідомого» та «несвідомого». Отже, «принцип додатковості» вказує на взаємозв'язок сфер психіки («свідоме / несвідоме»), які за функціональної асиметричності мають логічну сумісність, рівновагомість, інформаційну еквівалентність, яка пов'язує суперечливі аспекти тієї самої реальності, що має назву **психічне**. Тому А. Шерозія зазначає, що «психологія, як і квантова психіка, повинна використати принципи додатковості як метод відтворення та пізнання цілісної психіки» [4, с. 752].

Психодинамічний підхід, який уже понад сорокаріччя розвивається в Україні під керівництвом Т. Яценко, обстоює позиції необхідності об'єктивної презентації психіки шляхом її опредметнення. Т. Яценко зосередила увагу на самопрезентації психіки майбутнім психологом не через сновидіння, як то практикував З. Фрейд, а шляхом використання тематичних психомалюнків. Тематика малюнків може уточнюватись самим респондентом (див. далі приклад діагностико-корекційної роботи). Такого типу самопрезентація учасників АСПП відповідає природі несвідомого, яке потребує об'єктивування у сферу спостереження, чим долається його утаємничення, тобто скритість від свідомого. Несвідоме не є прямолінійно усвідомлюваним, проте воно здатне заявити про себе у формі психомалюнкової активності, що спостерігається у групах АСПП. Водночас психодинамічна парадигма, розроблена Т. Яценко, стверджує, що свідоме та несвідоме взаємопов'язані, що пізнання цього взаємозв'язку є шляхом до цілісного пізнання психіки («свідоме / несвідоме»).

Важливо також зауважити, що несвідоме не може бути пізнаним в одноактному дійстві, що дає лише гіпотетичні висновки. Сказане вище пояснює те, чому у груповому методі АСПП необхідним є виконання особою численної кількості тематичних психомалюнків, що і забезпечує та каталізує повздовжній психоаналіз виконаних особою психомалюнків. Зазначений процес спирається на *механізм партиципації*, який є невід'ємним від дієвості *пралогічного мислення*. Відповідь на питання «Чому так важливо, щоб актуалізувалось пралогічне мислення?» криється у психодинамічній методології, яка стверджує *нероздільність психіки з архаїчним спадком людства*.

Метод АСПП відзначається цілісністю та взаємозв'язком усіх застосовуваних у ньому прийомів пізнання психіки конкретної особи, що базується не лише на психоаналізі візуалізованої самопрезентації у групах АСПП, а й на діалогічній взаємодії в системі «Психолог ↔ Респондент». Саме психоаналіз об'єктивує цілісність психіки, з виявленням у ній суперечливих тенденцій (між сферами «свідоме / несвідоме»).

Стенографічний матеріал реалізації методу АСПП доводить, що глибинне пізнання психіки

Рис. 14. М. Періх. «Мадонна Лаборіс»

в її цілісності незмінно потребує забезпечення спонтанної поведінки учасників процесу, що сприяє актуалізації як свідомої, так і несвідомої сфер психіки. Спонтанність у тематичній візуалізації психіки¹ – це є сутнісна передумова цілісного її пізнання. Найбільше навантаження в указаному процесі припадає на діалогічну взаємодію психолога з респондентом.

Подаємо короткі фрагменти діалогічного психоаналізу картини М. Періха під назвою «Мадонна Лаборіс» (рис. 14).

¹ Тематика психомалюнків для виконання респондентом може бути заданою психологом із можливістю доповнення її самою людиною.

**Фрагменти діагностико-корекційної роботи
з використанням репродукції М. Реріха «Мадонна Лаборіс»**

Психолог: цей малюнок цікавий своєю суперечливістю і, з одного боку, це те, із чим потрібно боротись, а з іншого – через суперечності та прояснення їхньої сутності ми і пізнаємо психіку. Зображення на рис. 14 якраз з урахуванням відступів від реальності. На цьому рисунку є те, чого не буває, ось так «Раю» та «Пекла» поруч, хоча ми взагалі не знаємо, чи вони існують, але це архаїзми, які живучі в нашій психіці, ми маємо змогу працювати із цим.

Символізм картини М. Реріха «Мадонна Лаборіс» полягає у протистоянні «Раю» та «Пекла». Пекло – це щось небажане, пов’язане зі стражденністю, а «Рай» є чимось блаженним. Недарма кажуть: «я як у Раю побував», іде порівняння із чимось, що є нагородою усього життя. «Мадонна», яка кинула свій шарф для душі, яка розкалася, з перспективою підняття в «Рай», порушила тим самим заборону «Божого задуму» про «Пекло».

Респондент В. (студентка УДУ імені Михайла Драгоманова)

П.: Як би ти назвала цей малюнок?

В.: Перехід як розвиток, бо люди прямують знизу вгору, наближаючись до чогось більш високого. Можливо, це якийсь саморозвиток.

П.: Тобто таким текстом ти вбираєш закладений М. Реріхом зміст «Пекла» та «Раю»?

В.: Не зовсім, я просто намагаюсь не спиратись на це, а побачити щось інше, щось, що ще може бути.

П.: А там внизу, де є вогонь, то біля тебе тоді як не вогонь?

В.: Так, для мене це просто щось темне, депресивне, показник неблагополучного життя.

П.: Подібно до війни в нас зараз, так?

В.: Можливо.

П.: Тоді розкажи, де ти на цьому малюнку, чи буваєш ти в цій скорботній фігурі, що внизу?

В.: Відчуваю себе тією фігурою, що піднімається вгору по шарфу.

П.: Чи зберігаєш ти те, що ти переходиш у «Рай»?

В.: Це можливо.

П.: Щоб ти сказала Мадонні, бо це її шарф, для того, щоби пустили тебе в «Рай» і здійснилась твоя мрія?

В.: Якщо брати до уваги символізм «Пекла» та «Раю», то для мене це необхідність очищення для такого підняття, а якщо ігнорувати, то це просто готовність до підняття вище.

П.: Ну припустимо, що візьмемо до уваги, що це «Пекло» та «Рай», тоді що б ти сказала Мадонні?

В.: Що я готова піти далі.

П.: Ти маєш урахувати, що від неї залежить, чи вона тебе пропустить.

В.: У моїй голові не виникало розуміння, що я маю просити в неї щось для того, щоб піднятись.

П.: Тобто це означає, що ти не любиш просити?

В.: Так і є.

П.: Тоді чи були випадки, коли твої прохання відхиляли, і що ти відчувала в цей момент?

В.: Не пригадую, щоб мої прохання відхилялись, але сама собою я людина, яка не любить просити, бо люблю все робити сама.

П.: А це в тебе закладене ще із сім’ї чи з’явилося потім?

В.: Це вже почалось у період більш свідомого життя, коли я відчула необхідність у самостійності.

П.: Хто з батьків поціновує це більше?

В.: Обидва мене підтримують у цьому.

П.: Ти маєш результати від такої самості?

В.: Я відчуваю себе більш вільною, тому впевненішою, тому мені комфортно в такій позиції, бо рідко доводиться звертатись по допомогу.

П.: Чи не є це такою сепарацією від батьків?

В.: Так і було.

П.: Тому батькам це і подобалось і не подобалось водночас?

В.: Не скажу, що не подобалось, радше це було взаємно. Також важливо сказати, що не можу назвати, що це цілковита сепарація від батьків, бо я й досі ще живу з ними, проте морально я маю самостійність.

П.: А ти одна в сім'ї чи в тебе є сіблінги?

В.: Одна.

П.: Тоді в них немає враження, що вони в чомусь ніби втратили дочку?

В.: Я так не думаю.

П.: Підійшовши до Мадонни, спробуй пряму мову дати, щось сказати їй.

В.: Мені нічого не спадає на думку.

П.: Ну якщо так, то маєш розуміти, що ти, мабуть, не звикла обговорювати з батьками якісь зміни чи рішення, бо Мадонна ніби символ батьківського піклування.

В.: Так, це правильно.

П.: Ти б сама, певно, тихенько перелазила туди в «Рай»?

В.: Та я давно б там уже була б.

П.: Поки Мадонна відволікалась чи ще щось, то ти б уже і пролізла, зрозуміло.

В.: Так, правда.

П.: Тоді уявімо, що ти вже перелізла, а до Мадонни підійшли Петро та Павло та почали сварити її за те, що вона отак пускає без дозволу, а тоді на ранок поповнюється в нас «Рай». То ти б заступилась чи ти б швиденько пішла б там далі?

В.: Напевно заступилась би, бо це ж не її провина, чому її мають сварити?

П.: А що б ти тоді їм сказала?

В.: Що це моя провина і треба розбиратись зі мною, а не ляяти Мадонну.

П.: Тоді виходить, що ти сказала б «сваріть мене»?

В.: Думаю, що так.

П.: А ти б не побоялася їх?

В.: Перекладати провину на інших не у моїх звичках.

П.: У тебе є тенденція самостійності, самодостатності та самовідповідальності?

В.: Так, для мене це важливо.

П.: Це твої лінії дорослішання. А чи в усіх ситуаціях ти відчуваєш, що ти дієш як доросла людина, або ж є ситуації, у яких ти дивуєшся сама собі, що неначе ти ще дитина?

В.: Зараз такого все менше і менше. Дякую Вам.

Респондент Л. (студентка УДУ імені Михайла Драгоманова)

В.: Я не хочу, щоб за мене робили вибір, бути мені в раю чи в аду. Якщо вже вибирати, то мені ближче ота дівчина посередні, бо в житті немає лише хорошого, як у раю, чи лише поганого, як в аду, воно все поєднано одне з одним. Я і зло і добро.

П.: І вам завжди вдається бути поміж злом і добром?

В.: Так, особливо що стосується питання дорослості.

П.: Ефект золотої середини є гарним орієнтиром, бо залишає простір для перспективи вибору шляху, але ж не стояти на ньому. Бо тоді ви забуваєте, знаходитеся на шарфі. Там ніби немає місця для життя і є ризик падіння.

В.: Я намагаюсь, щоб мені було комфортно та не дратувати когось іншого.

П.: Там єдине завдання – утриматись, щоб не впасти. Чи тобі подобається такий екстрим?

В.: Усе наше життя – це екстрим.

П.: Тобто ти не проти впасти з того шарфа?

В.: Так, я не проти.

П.: І наш діалог ніяк не спонукає тебе щось змінити?

В.: Ні.

П.: А чи часто у твоєму житті бувають падіння?

В.: Якщо пригадати, то було декілька ситуацій, які спонукали мене піднятися і йти далі, які перевернули моє життя.

П.: Не відчувається негативу щодо падінь, бо інші намагаються уникати цього. Чи ти навіть зацікавлена в падіннях?

В.: Так, бо під час падінь ми вчимося і аналізуємо ситуацію, чому так сталося.

П.: Ну ти і оригінал, ти навіть себе обриваєш на можливість підготовки до його здійснення.

В.: Зараз таке життя, що воно саме підводить тебе до такого.

П.: Але то в тебе так трапилось. Для тебе подія така значуща, що ти не проти її повторити.

В.: Я б сказала, що за моє життя буде багато змін і кардинальних ситуацій, які рано чи пізно самі підводять до такого падіння. Але потім все одно буде злет.

П.: А чому ти так упевнена, що злету обов'язково має передувати падіння? Адже після падіння є необхідність компенсувати те, що ти втратила, коли падала.

В.: У таких ситуаціях я питаю себе, що саме я втратила і чи це справді було для мене цінно?

П.: Але ти тоді знецінюєш свої втрати зі сподіванням, що ти зустрінеш щось краще.

В.: Я не знецінюю, а розумію, що той час пішов, я зробила висновки і в моєму житті більше цього не має бути, мені треба йти далі.

П.: твоя зацікавленість стає тепер зрозумілою, бо ти змогла впоратись із падінням і відчула тієї миті, що ти набула силу, досвід. Відчула, що без падіння ти б не віднайшла силу, яка і забезпечила зміни у твоєму житті. Але це, можливо, була поодиноким й оригінальним ситуація, а у твоєму баченні вона приліпилась і виразилась у тому, що злеті через падіння – то є добре.

В.: Ну я б не сказала, що моя ситуація була надто оригінальною, навіть трохи типова.

П.: Але, можливо, ти займаєш таку позицію, бо якраз боїшся падіння?

В.: Не бояться лише дурні.

П.: Справді, центральний ланцюг полягає в тому, що ти боїшся падіння і готуєшся до нього, щоб уникнути тієї драми, яку раніше пережила.

В.: Так, це здебільшого стосується наслідків після падіння.

П.: Тут ми вийшли на один із механізмів психіки: «Закон вимушеного повторення».

Висновки

Глибинна психокорекція сприяє посиленню реалістичності пізнання та трактування виявів передусім власної психіки, що забезпечується у групах АСПП. Психолог має бути відкоригованим. Невідкоригованість психолога виявляється у відступах від реальності насамперед у сприйнятті іншої людини, а не лише у власному самобаченні, тому успіхи психолога-практика повинні починатись із власної психокорекції, що сприятиме самопізнанню. Невідкоригований психолог не розуміє причин навіть власних негараздів, саме за таких умов постає питання: «Чи може психолог допомогти іншим людям у розв'язанні їхніх проблем?». До того ж людина відчуває лише наслідки проблем. У розв'язанні особистісної проблеми (внутрішньої стабілізованої суперечності) людині потрібна допомога психолога, щоб її віднайти, але це є неможливим за умов власної особистісної невідкоригованості спеціаліста.

Література:

1. Галузевий стандарт вищої освіти (розроблений під керівництвом Т. Яценко). Напрямок підготовки: 0101 «Педагогічна освіта». Спеціальність: 6.010100 «Практична психологія». Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр. Київ, 2005. 325 с.

2. Сіденко Ю. Глибинне пізнання перинатальної символіки шляхом візуалізованої репрезентації майбутнього психолога : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2017. 508 с.

3. Сірик І. Едіпова залежність та її вплив на формування психіки суб'єкта : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2013. 224 с.
4. Шерозія А. Діалектика, принцип додатковості і проблема пізнання психологічної цілісності: до неklasичної орієнтованої стратегії наукового експерименту у психології. Несвідоме : у 4 т. Тбілісі, 1978. Т. 3. С. 751–788.
5. Яценко Т. Психологічні основи активної підготовки майбутнього педагога у спілкуванні з учнями : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.07. Київ, 1989. 432 с.
6. Яценко Т. Архаїчний спадок психіки: психоаналіз феноменології проблеми. Дніпро, 2019. 283 с.
7. Яценко Т. Методологія глибинного пізнання: пралогічне і логічне мислення / за заг. ред. Т. Яценко. Дніпро : Інновація, 2021. 323 с.
8. Теоретико-практичні проблеми глибинного пізнання психіки суб'єкта в її пралогічно-візуалізованих виявах / Т. Яценко та ін. *Технології розвитку інтелекту*. 2022. Vol. 6. № 2 (32). URL: https://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/download/607/182.
9. Особливості пізнання пралогічного мислення у процесі психоаналізу візуальних презентантів психіки суб'єкта / Т. Яценко та ін. *Психологія і суспільство*. 2022. № 2. С. 113–134. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/1180>.
10. Діалог у глибинному пізнанні психіки суб'єкта / Т. Яценко та ін. *Технології розвитку інтелекту*. 2023. Т. 7. № 2 (34). URL: https://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/634/211.
11. Lèvy-Bruhl Lucien Mystic experience and symbols to the primitive people. Paris : Alcan, 1938. URL: https://www.researchgate.net/publication/284309609_Levy-Bruhl's_Theory_of_Primitive_Mentality [in French].
12. Dialogue in In-Depth Cognition of the Subject's Psyche: Functioning of Pragmatic / T. Yatsenko et al. *Referent Statements. Psycholinguistics*. Переяслав : ФОП Я.М. Домбровська, 2022. Вип. 31 (1). С. 187–232. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/1256/351>.